

Скуратович Ірина Миколаївна
*канд. юр. наук, доцент кафедри
історії держави і права України і
зарубіжних країн*

ДО ПИТАННЯ ЗАРОДЖЕННЯ СИСТЕМИ ПІЛЬГ І ПРИВІЛЕЇВ У ПЕРІОД СТАНОВЛЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ (18-20 р. ХХ ст.)

В юридичній літературі під правовими пільгами прийнято розуміти різновид юридичних виключень, що беруть участь у створенні специфічного правового режиму, в рамках якого суб'єктом наділяється додатковими можливостями юридичного характеру, пов'язаними як з удосконалюванням правомочностей (додаткові переваги), так і зі зменшенням обсягу різного роду належностей (нормативні вилучення).

«Привілей» у перекладі з латині — «особливий закон». А «пільга»-слово вітчизняне. Хоча, по великому рахунку, і те, й інше означає те ж саме: перевагу, звільнення від виконання встановлених правил. Якщо про пільги широко писалося у засобах масової інформації, то про особливі пільги-привілеї- у жодному законі нічого не сказано: про це йшлося тільки в особливо секретних інструкціях. Каста колишніх партапаратників була забезпечена ними.

Пільги – це особливий різновид юридичних винятків, що являють собою свого роду відхилення від єдиних, типізованих правил нормативного регулювання. Активно використовувана система пільг і привілеїв – «винахід» більшовиків. Ще в серпні 1919 р. голова Ради народних комісарів РСФРР В.І.Ленін зажадав від ЦК РКП(б) «вишукати можливість для фінансової й продовольчої підтримки працівників наркоматів й їхніх родин». Влітку 1920 р. вже існували спеціальні розподілювачі в яких отримували пайки «особливо відповідальні і незамінні співробітники центральних установ м.Москви». Отримували пайок вище керівництво й чиновники 14 наркоматів, ВРНГ, ВЦРПС, ЦК союзів і ЦСУ. Ці рішення про «раднаркомівський» пайок вважали публікувати недоречним, тому документи знаходилися під грифом «архісекретно» у архівах до 1978 р.

З одного боку, більшовики таврували старий режим, говорячи що там були привілеї дворянам, духівництву, існували всякі почесні звання, а ми, мовляв, все це скасували, у нас всі люди рівні. Насправді це було не так. Члени більшовицької партії перебували на особливому юридичному положенні. Ще в роки громадянської війни, на Х з'їзді РКП(б) Ленін сказав, що треба перейменувати партію, назвати її комуністичною. Але, по старинці їх називали більшовиками. Більшовики-комуністи користувалися величезними перевагами, фактично, імунітетом: їх не можна було притягти до суду без дозволу партійних органів. Спочатку партійний осередок, де цей комуніст був на обліку, повинен був ухвалити рішення щодо його виключення. Рішення партійного осередка повинен був затвердити повітовий або міський комітет, або навіть губернський. Питання про те, чи судити комуніста, розглядали, аж до з'їзду партії. Тобто, це були особистості практично недоторканні. Фактично, це- відновлення дворянського

привілею. Як відомо, у дореволюційній Росії не можна було присудити дворянина до тілесних пакарань, відправити на каторгу, не позбавивши його попередньо дворянського звання. Вкрай рідкими були випадки, щоб навіть комуніста, який був крадієм, притягали до відповідальності. Його просто переводили на інше місце роботи. Звичайно, мали місце і випадки, коли в роки громадянської війни й комуністів розстрілювали без суду і слідства, як це робив, наприклад, Троцький. Так що виключення теж були.

Як правило, лише члени партії більшовиків призначалися керівниками націоналізованих підприємств, заводів, фабрик, колишніх поміщицьких маєтків, котрі перетворювали на радгоспи. В їхнє розпорядження потрапили квартири, тому що з особняків, з більших дохідних квартир у центрі Києва, Харкова, Катеринослава й т.д. буржуїв виселяли або ж "ущільнювали": туди поселялися партійні радянські бюрократи. Більша частина палаців-садиб, які створювали протягом декількох сторіч російські аристократи, після Жовтневої революції перейшло до рук радянської партійної бюрократії, і лише деякі з них були оголошені музеями. Так маєток великого князя Сергія Олександровича в підмосковному селі Горки перейшов до Леніна. Все населення села було виселено; віхніх будинках жили охоронці-інтернаціоналісти. Члени ленінського ЦК теж жили, як правило, у стародавніх особняках. Приміром, у підмосковному Архангельському, садибі князів Юсупових, влаштувався Лев Троцький-це була його резиденція: розкішні апартаменти, картинна галерея, плавальний басейн та ін.

Таким чином, не дивлячись на те, що більшовики виступали за скасування привілеїв які існували у старому режимі і за встановлення рівності всіх людей, з часом, стало зрозуміло, що насправді це було не так.

Тихоненков Дмитрій Анатольевич
*к.ю.н., доцент кафедри історії державства і права
України і зарубіжних стран
Національного університета «Юридическая академия
України імені Ярослава Мудрого»*

К ИСТОРИИ ОРГАНИЗАЦИИ ПРОКУРОРСКОГО НАДЗОРА ЗА ОРГАНАМИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В СОВЕТСКОЙ УКРАИНЕ

Органы безопасности являются необходимым атрибутом любого государства, стремящегося проводить самостоятельную политику и отстаивать свои национальные интересы. При этом "спецслужбы" не могут не нести на себе печать той власти, которая их создает. Советская власть по своей природе не могла не быть террористической, как всякая эгалитаристская система, рассчитанная на "экспроприацию" /об этом предупреждали очень многие от К.Маркса до И. Франко и И. Ильина/. Она неизбежно должна была трансформироваться в сословно-аристократическую систему, где новую коммунистическую аристократию охраняли новые органы госбезопасности в